

**ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์นโยบายส่งเสริม
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน
ของครูในโครงการโรงเรียน Spirit of ASEAN**

**Factors Affecting the Application of Policies to Promote
Multiculturalism in ASEAN: Teachers in the Spirit of
ASEAN School**

ณัฐพร ไทยจงรักษ์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Email: mui_mig@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยพิจารณาบทบาทของครู-อาจารย์ของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนและการประยุกต์ใช้นโยบายดังกล่าวของครูในโรงเรียนโครงการ Spirit of ASEAN เพื่อเป็นแนวทางในด้านการเรียนการสอน งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ ครูในโครงการ Spirit of ASEAN โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ผลการวิจัยพบว่า นโยบายที่ช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมประกอบด้วยหลักสูตรอาเซียน การเรียนภาษาอังกฤษ พหุวัฒนธรรม ภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน และเทคโนโลยี ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนและการประยุกต์ใช้ของครูมีดังนี้คือ หลักการและแนวทฤษฎีของวิชาที่สอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน แนวทางในการที่จะทำให้การประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในด้านการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาประสบความสำเร็จ ครูจะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้ มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมในวิชาต่าง ๆ มีการสร้างความรู้ใหม่ ลดอคติ สอนโดยยึดหลักความยุติธรรมและการจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศภายในสถานศึกษาให้เหมาะสม

คำสำคัญ: นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม โรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN การเรียนการสอน

Abstract

This qualitative research considered the roles of school teachers in the Spirit of ASEAN following the project of the Office of the Basic Education Commission. It also studied effective factors in the promotion of ASEAN multiculturalism and the application of policies as guidelines for learning. The research methodology included content analysis, in-depth interviews, focus group discussions, and workshops. Results showed that the ASEAN curriculum, English learning, multiculturalism, ASEAN languages and information, and communication technology were part of the promotion of multiculturalism in the Spirit of ASEAN. Factors that affected the promotion of multiculturalism in ASEAN included the approach to study, methods of teaching, techniques of teaching, curriculum, and teaching materials. The ways to help these policies were by successful adaption in schools, teachers seeking knowledge and integrating content about races or cultures in various subjects, creation of new knowledge, reduction of prejudice, teaching with equity, and organizing suitable environments and/or atmospheres in the schools.

Keywords: Policies to promote multiculturalism, Spirit of ASEAN, Teaching

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือพหุวัฒนธรรมมีกระบวนการก่อกำเนิดมาอย่างยาวนานตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยและเกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ด้วยกัน อันนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหาร ปัจจัยในการดำรงชีวิตและอื่น ๆ ความหลากหลายในด้านต่าง ๆ นั้นเป็นจุดกำเนิดให้เกิดการหลอมรวมกันระหว่างวัฒนธรรมต่างกลุ่มเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่และสร้างสังคมหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือสังคมพหุวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 10 ประเทศ แต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในเรื่องชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ระบบการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของ

ความร่วมมือในระดับภูมิภาค ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ได้กำหนดให้ “การให้ความสำคัญกับการศึกษา” เป็นวัตถุประสงค์สำคัญข้อแรกของกรอบความร่วมมือเรื่อง “การพัฒนามนุษย์” (กระทรวงการต่างประเทศ, 2552) เพื่อตอบสนองกับความจำเป็นดังกล่าวทำให้กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนมีความสำคัญที่จะมีส่วนในการปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างสำนึกร่วมกันและยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางการดำเนินนโยบายส่งเสริมความหลากหลายในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยผ่านโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน: Spirit of ASEAN ซึ่งถือเป็นโครงการต้นแบบเพื่อเตรียมเยาวชนไทยให้มีความพร้อมในการเป็นสมาชิกที่ดีของประชาคมอาเซียน

โครงการ Spirit of ASEAN เริ่มขึ้นปลายพ.ศ. 2552 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้รับนโยบายมาจากสพฐ. จึงได้จัดประชุมและทำแนวทางการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ในตอนแรกมีการแบ่งโรงเรียนออกเป็น 2 รูปแบบ คือ Sister School (โรงเรียนขนาดใหญ่เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดหรืออำเภอที่มีความพร้อม) และ Buffer School (โรงเรียนที่อยู่ไม่ไกลจากแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน) ทางสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้เชิญโรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจมาประชุมชี้แจงเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งสอบถามถึงความสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการของแต่ละโรงเรียน โดยเริ่มดำเนินการประชุมชี้แจงกับทางโรงเรียนในกลุ่ม Sister School ก่อน หลังจากนั้นค่อยประชุมกับกลุ่มโรงเรียน Buffer School จนในที่สุดเมื่อพ.ศ. 2553 โครงการ Spirit of ASEAN ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ โครงการนี้แบ่งระยะเวลาในการดำเนินการเป็น 3 ระยะ (จันทร์า ดันติพงศานุรักษ์ และชยพร กระต่ายทอง, 2557) ได้แก่

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมในการเตรียมคนสู่ประชาคมอาเซียน

ระยะที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งในการเตรียมคนสู่ประชาคมอาเซียน

ระยะที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญสู่ประชาคมอาเซียน

ในระยะหลังทางสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้นำโรงเรียนกลุ่ม ASEAN Focus School ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการเตรียมความพร้อมในด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนเข้ามารวมอยู่ในโครงการ Spirit of ASEAN ด้วย ดังนั้นในการจัดการการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน มีโรงเรียนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้อาเซียนในโครงการทั้งหมดจำนวน 68 โรง แบ่งเป็นโรงเรียน 3 รูปแบบ คือ

1) โรงเรียน Sister School จำนวน 30 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และมีศูนย์อาเซียนศึกษา เน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ และภาษาอาเซียนอีก 1 ภาษา (ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน 9 ประเทศ คือ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน ลาว พม่า กัมพูชา และมาเลเซีย) พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาธรรม

2) โรงเรียน Buffer School จำนวน 24 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และมีศูนย์อาเซียนศึกษา เน้นการเรียนการสอนภาษาอาเซียน 1 ภาษา (ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีชายแดนติดกับที่ตั้งของโรงเรียน เช่น ลาว พม่า กัมพูชา และมาเลเซีย) และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาธรรม

3) ASEAN Focus School จำนวน 14 โรงเรียน เป็นโรงเรียนเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ในโรงเรียนให้มีความเข้มข้นในเนื้อหาสาระความรู้ความเข้าใจ และเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาไปสู่ประชาคมอาเซียน นอกเหนือไปจากการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งนักเรียนจะต้องมีทักษะที่จำเป็นสำหรับระบบเศรษฐกิจโลกได้แก่ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความคิดเชิงวิเคราะห์และการพัฒนาแบบยั่งยืน สมรรถนะสากล ภาวะผู้นำ ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลายรวมทั้งมีความสามารถในการปรับตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมรับกับกระแสการเป็นประเทศในยุคโลกาภิวัตน์

โรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN ได้ขยายโรงเรียนเครือข่ายของตนออกไปมากกว่า 500 แห่ง โดยมีครูผู้รับผิดชอบศูนย์อาเซียนศึกษา ซึ่งเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT) การใช้ภาษาอังกฤษและหรือภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนในการสื่อสารที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนให้ทำหน้าที่ประสานงานโครงการเกี่ยวกับอาเซียน ภาระงานที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนและเป็นพี่เลี้ยง พร้อมทั้งกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อาเซียนศึกษา จากข้อกำหนดดังกล่าวทำให้ครูผู้รับผิดชอบศูนย์อาเซียนส่วนใหญ่มักเป็นครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาและภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทางสพฐ.ได้มีการจ้างเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อาเซียนในแต่ละโรงเรียน ซึ่งเริ่มแรกทางสพฐ.เป็นผู้จัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ในการจ้างเจ้าหน้าที่ให้ แต่ในตอนหลังทางโรงเรียนต้องจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้เอง ทำให้ในบางโรงเรียนไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

กระแสการตื่นตัวในเรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่างของอาเซียนบวกกับนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ทำให้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ครูในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะก่อให้เกิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ในฐานะที่ครูเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักเรียนและต้องเผชิญกับนักเรียนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อกำหนดของโครงการดังกล่าวที่การเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงนโยบายส่งเสริมความหลากหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนของโครงการดังกล่าว รวมถึงปัจจัยด้านการเรียนการสอนและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมความหลากหลายและการประยุกต์ใช้นโยบายของครูอาจารย์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยในการเสนอแนวทางในการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษานโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโครงการ Spirit of ASEAN
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนและการประยุกต์ใช้ของครู-อาจารย์ในโรงเรียนโครงการ Spirit of ASEAN
- 3) เพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายวัฒนธรรมของอาเซียนในด้านการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

3. การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาพหุวัฒนธรรม

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) พยายามก่อให้เกิดความร่วมมือของนานาชาติทางการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้ทั่วโลกเคารพในความยุติธรรม กฎหมาย สิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์พึงมีโดยไม่มีการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา ตามกฎบัตรสหประชาชาติและตามรัฐธรรมนูญของยูเนสโก มีการระบุถึง สิทธิในการให้การศึกษาแก่คนทุกชนชั้นเพื่อจุดมุ่งหมายในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันและเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน แนวนโยบายการศึกษาพหุวัฒนธรรมของยูเนสโกนั้นได้เริ่มใน ค.ศ.1948 เป็นการรณรงค์เพื่อดำเนินนโยบายการศึกษาสำหรับประชากร

ทุกคนบนโลกทำให้รัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศได้ตระหนักถึงการศึกษาของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในประเทศของตน โดยเฉพาะกับประชากรบางกลุ่มในสังคมที่ยังไม่ได้รับการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนเองสมควรจะได้รับ เช่น สตรี เด็กด้อยโอกาส ประชาชนที่มีฐานะยากจน ประชาชนที่ติดเชื่อเอเดสต์หรือประชาชนที่พูดภาษาถิ่น โดยเฉพาะกับกลุ่มหลังที่มีทั้งคนพื้นถิ่นและผู้อพยพซึ่งไม่สามารถเข้าใจภาษาราชการที่ใช้ในประเทศนั้น ๆ ได้ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ประสบปัญหาในการเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ซึ่งทางยูเนสโกมองว่า ทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาคือการส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาถิ่นควบคู่ไปกับภาษาราชการโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาในขั้นเริ่มต้น โดยยูเนสโกมีนโยบายในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาแม่ (Mother Language) ในสถานศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้และเกิดการถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมของทั้งผู้เรียนและครู การเรียนการสอนในระบบดังกล่าวถือเป็นหนทางในการก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศและทางสังคมซึ่งเป็นเหมือนส่วนประกอบสำคัญในความหลากหลายทางภาษาซึ่งเป็นหนึ่งในความหลากหลายของสังคมโลกปัจจุบัน นอกจากนี้ยูเนสโกยังสนับสนุนการศึกษาทางวัฒนธรรมเพื่อจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชากรต่างกลุ่มและยืนยันในการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (UNESCO, 2003)

ในสหรัฐอเมริกาพัฒนาการทางการศึกษาพัฒนาขึ้นเมื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมอเมริกันได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในทศวรรษที่ 1960 เกิดการตื่นตัวทางด้านการเมืองและทางสังคมที่มุ่งความสนใจไปยังเชื้อชาติที่แตกต่างกันและชนกลุ่มน้อย ปัญหาการเหยียดผิวซึ่งสะท้อนไปยังแวดวงการศึกษาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาของอเมริกา โดยเฉพาะในเรื่องของทรัพยากรทางการศึกษา องค์กรต่าง ๆ จึงเกิดความตื่นตัวในการจัดการศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมขึ้น Christine Sleeter และ Carl Grant ได้คิดตัวแบบใน ค.ศ. 1994 ที่เรียกว่า กระบวนการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมประโยชน์ของตัวแบบนี้คือ ช่วยในการเข้าใจกระบวนการที่ใช้ในการวิพากษ์ความแตกต่างภายในห้องเรียนและทำให้มีความเข้าใจในการวิเคราะห์หรือจำแนกสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในสังคมที่มีความหลากหลาย Sleeter และ Grant (อ้างใน Belkhir, 1995) ได้จำแนก 5 ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมซึ่งเป็นทั้งเป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติ โดยตัวแบบนี้ได้รับความสนใจมีแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การสอนในสภาพที่แตกต่างของความสามารถพิเศษและวัฒนธรรมของผู้เรียน (Teaching the exceptional and culturally different)

- 2) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Human Relation)
- 3) สร้างหลักสูตรที่เจาะจงหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกลุ่มของผู้เรียน (Single and Group Study)
- 4) การสร้างให้เกิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)
- 5) การส่งเสริมเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม และการปรับโครงสร้างทางสังคม (In Education that Multicultural and Social Reconstructionist)

Sleeter และ Grant (อ้างใน Belkhir, 1995) มีแนวคิดที่ว่า เป้าหมายของการสอนในสภาพที่แตกต่างของความสามารถพิเศษและวัฒนธรรมของผู้เรียนเป็นส่วนช่วยให้ผู้ซึ่งอยู่อาศัยในสหรัฐอเมริกาที่มีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรมและภาษาจะได้รับทักษะทางความรู้ความเข้าใจ แนวคิด ข้อมูล หรือคำแนะนำและคุณค่าต่างๆ จากสังคมอเมริกัน เช่น การประกอบอาชีพหรือหน้าที่ต่างๆในสังคมที่ดำรงอยู่ด้วยสถาบันที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ในทวีปยุโรป ช่วงทศวรรษ 1970 สภายุโรปได้ประกาศเจตจำนงเพื่อสนับสนุนแนวทางด้านการศึกษาพหุวัฒนธรรมขึ้นภายในภูมิภาคของตน จากสภาพที่ประชากรมีความหลากหลายของกลุ่มชนที่แตกต่างทั้งในด้านวัฒนธรรม ศาสนาและเชื้อชาติซึ่งสภายุโรปมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจเพื่อลดความขัดแย้ง ความรุนแรงและรักษาสีทธิมนุษยชนให้ดำรงอยู่ในสังคม จากเหตุผลดังกล่าวทำให้สภายุโรปประกาศนโยบายการศึกษาที่เน้นไปที่การให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมแก่กลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป ต่อมาได้ขยายประเด็นในด้านการศึกษาพหุวัฒนธรรมไปยังการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน โดยการเน้นไปที่สิทธิความเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรปและประเด็นในเรื่องความหลากหลายทางศาสนา จากแนวนโยบายเช่นนี้ทำให้สถาบันการศึกษาในยุโรปได้รับนโยบายมาปฏิบัติในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นไป หลาย ๆ สถาบันได้มีการวางรูปแบบการศึกษาพิเศษที่เน้นไปยังนักเรียนที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างหรือเป็นนักเรียนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนของยุโรปโดยให้มีการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นและพยายามสร้างรูปแบบการเรียนรู้แห่งชาติเพื่อกำหนดทิศทางของการศึกษาให้กับกลุ่มชนเหล่านี้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่ผู้เรียน การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในสหภาพยุโรปจึงถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นจากการที่สหภาพยุโรปเป็นการรวมกลุ่มในรูปแบบภูมิภาค (Regional Integration) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและมีการบริหารงานร่วมกันทั้งทาง

การเมือง เศรษฐกิจและสังคม สหภาพยุโรปจึงจำเป็นต้องสร้างสัญลักษณ์และค่านิยมร่วมหลายประการเพื่อให้ “ชาวยุโรป” สามารถอยู่ร่วมกันได้และพยายามทำให้ความหลากหลาย (Diversity) ที่มีคนมองว่าเป็นอุปสรรคกลายเป็นความได้เปรียบ โดยการวางระบบการจัดการศึกษาพัฒนาธรรมชาติเข้าไปในหลักสูตร รวมถึงการวางระบบภาษาที่เป็นภาษาของผู้อพยพด้วย (นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย, 2554)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับครูผู้สอนและการจัดการเรียนการสอน

ครูผู้สอนเป็นบุคลากรในสถานศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน อีกทั้งถือเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะกับการศึกษาพัฒนาธรรมชาติที่เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการยอมรับและทำความเข้าใจกับความหลากหลาย ครูผู้สอนควรมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาพัฒนาธรรมชาติและควรมีคุณลักษณะเฉพาะตนที่เอื้อต่อการส่งเสริมการยอมรับและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในสถานศึกษาและชุมชนโดยรอบ เพราะตัวตน บุคลิกลักษณะ ทัศนคติของครูผู้สอนนั้นเป็นหนึ่งในรูปแบบที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนหรือผู้เรียนได้

Smith (2013) ได้เขียนรายงานวิจัยเรื่อง Accomplishing the Goals of Multicultural Education กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการแบบพหุวัฒนธรรมสำหรับครูผู้สอนในชั้นเรียน และผู้ที่ต้องการจะเป็นครู จะต้อง มี 3 องค์ประกอบคือ

1) การเรียนรู้ที่จะรู้ (Learning to Know) หมายถึง การเรียนรู้ที่จะหาความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากขึ้นเพื่อพัฒนาตรรกะเชิงเหตุผลและความสอดคล้องกันของศาสตร์ในแต่ละแขนง เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เวลาเผชิญกับปัจเจกชน วัฒนธรรม บรรทัดฐาน แนวทางในการพูดและปฏิบัติบนความแตกต่างในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม

2) การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติ (Learning to Do) หมายถึง การทำให้ครูผู้สอนสามารถเติบโตในอาชีพการสอนโดยเรียนรู้ที่จะปฏิบัติอย่างชาญฉลาดและเรียนรู้ที่จะสร้างศักยภาพให้ตนเอง เพื่อประสิทธิภาพในกระบวนการการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม

3) เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ที่จะเป็น (Learning to Live Together with and Learning to Be) หมายถึงครูผู้สอนจะต้องพัฒนาความตระหนักทั้งทางด้าน วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองและความหลากหลายอื่นๆ และเรียนรู้แนวทางปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกับความหลากหลาย นอกจากนี้คือการเรียนรู้ที่จะหาเป้าหมายของการศึกษา

พฤติกรรมและทำให้ประสบความสำเร็จ ในการเรียนรู้ที่จะเป็น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความเชื่อและเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเองด้วย

นอกจากนี้กระบวนการจัดแผนการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จเพื่อการศึกษา พฤติกรรม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้ (ปองภพ ศรีนาดี, 2553)

1) หลักการและแนวทฤษฎีของวิชาที่ทำการสอน (Approach) ศึกษาหลักการและทฤษฎีของวิชาที่ทำการสอนอย่างละเอียด โดยพิจารณาหลักการและเหตุผลของแนวโน้มในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมจากตำราหรือผลงานวิจัยต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน

2) วิธีการสอน (Method of Teaching) ศึกษาแนวโน้มของหลักการและทฤษฎีหรือผลงานวิจัยวิธีการสอนที่ได้ผลของวิชาที่ทำการสอนที่เหมาะสมและจัดลำดับขั้นตอนการสอนให้สอดคล้องตามแนวโน้มของหลักการและทฤษฎีที่ได้ศึกษา

3) เทคนิคการสอน (Techniques of Teaching) ศึกษาวิธีการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ขั้นตอนการสอนต่าง ๆ ประสบความสำเร็จได้ เช่น วิธีการสอนโดยใช้การเรียนรู้ด้วยคำถามเป็นหลัก (Problem-Based Learning) เทคนิคหรือกลวิธีการสอนที่สำคัญคือ การใช้คำถาม การนำการอภิปราย การเสริมต่อการเรียนรู้

4) หลักสูตร (Curriculum) ผู้เรียนต้องเข้าใจรายละเอียดของหลักสูตร ตั้งแต่ ปรัชญา หลักการ วัตถุประสงค์ รายละเอียดของรายวิชาที่กำหนด รวมทั้งการวัดและประเมินผล เพื่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพทั้งในระยะยาวและระยะสั้น

5) สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การสอน (Teaching Materials) การเตรียมการเพื่อนำเสนอเนื้อหาแก่ผู้เรียนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการวางแผนและการเตรียมการว่าจะนำเสนอเนื้อหา หรือแนวคิดอย่างไรจึงจะเหมาะสม สื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์ใดบ้างที่สมควรนำมาใช้ให้เหมาะสมกับวัย ระดับความสามารถและความสนใจสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากที่กล่าวมาข้างต้น การทำให้การศึกษาพฤติกรรมประสบความสำเร็จ ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้คุณลักษณะการเป็นครูผู้สอนที่ดี และเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนพฤติกรรมในห้องเรียนและภายในสถานศึกษาของตนเอง เพื่อสร้างการยอมรับและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนโดยรอบ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กรอบแนวคิดของงานวิจัยชิ้นนี้วางอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา วัฒนธรรมในสถานศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงจากครูผู้สอนและปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่อาเซียน และสพฐ.ได้วางไว้ร่วมกันบวกกับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากทัศนคติและประสบการณ์ การสอนของครู

4. วิธีการวิจัย

4.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือครู-อาจารย์ที่เป็นผู้ดูแลศูนย์อาเซียน ครูที่สอนวิชาเกี่ยวข้องกับ อาเซียนและเจ้าหน้าที่ศูนย์อาเซียนในโรงเรียนสังกัดโครงการ Spirit of ASEAN ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทั่วประเทศซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ประเภทตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างให้มีขนาดเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยก่อนการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ทดลองเก็บข้อมูล (Pilot Test) เบื้องต้นในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อเป็นประโยชน์ในการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เช่น บทสัมภาษณ์ ข้อคำถาม ต่างๆ เป็นต้น เพื่อหาข้อบกพร่องและความเหมาะสมนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

โรงเรียนในแต่ละภูมิภาคที่เลือกมี ดังนี้คือ โรงเรียนที่อยู่ในโครงการ Spirit of ASEAN ประเภท Buffer School โรงเรียนที่อยู่ในโครงการ Spirit of ASEAN ประเภท Sister School โรงเรียนที่อยู่ในโครงการ Spirit of ASEAN ประเภท ASEAN Focus School และโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ASEAN ต่าง ๆ ได้แก่ คูพัฒนาไทย-อินโดนีเซีย (เป็นโรงเรียนที่มีการลงนามความร่วมมือกับโรงเรียนในประเทศอินโดนีเซีย), ASEAN Learning School (โรงเรียนที่มีการกำหนดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียนโดยสพฐ.) และโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนและมีแนวโน้มในการจัดการ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากโรงเรียนที่ผู้วิจัยสะดวกในการเดินทางและสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง โดยแบ่ง ภูมิภาคในการเก็บข้อมูลตามหลักเกณฑ์การแบ่งภาคของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 การเก็บข้อมูล

1) การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ทบทวนจากหนังสือ วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือราชการที่เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง กฎบัตร

สนธิสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งในประเทศไทย กลุ่มประเทศอาเซียนและนอกภูมิภาคอาเซียน เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่ถือเป็นต้นแบบของการจัดการในเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งในรูปแบบนโยบายและการปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายด้านการศึกษา วัฒนธรรมและการส่งเสริมการยอมรับและเรียนรู้ความหลากหลาย วรรณกรรมทั้งหมดนี้ น่าสนใจนำมาศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศึกษาเพิ่มเติมถึงสิ่งที่ประเทศเหล่านี้ประสบมาเพื่อนำมาปรับใช้กับการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

2) การจัดประชุมกลุ่มในกลุ่มโรงเรียนตัวอย่าง (Focus Group Discussion) จัดประชุมครูและเจ้าหน้าที่ศูนย์อาเซียน ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประกอบกรณีศึกษาแบบเจาะจง โดยใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยในการตัดสินใจเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรเป้าหมายตามโอกาสที่จะได้รับความร่วมมือ ความสนใจของกลุ่มตัวอย่าง (ด้วยเหตุผลของการเดินทางในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ในพื้นที่ๆ แตกต่างกันมาก รวมถึงความปลอดภัยในการเดินทางเก็บข้อมูล) และความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับดำเนินการสอนเชิงบูรณาการเกี่ยวกับอาเซียน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกทั้งแบบตัวต่อตัวและแบบกลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญในการสนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง การสัมภาษณ์ครูอาจารย์ที่เป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายในเรื่องการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษายังเปิดโอกาสให้มีการโต้ตอบเชิงสนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะขยายไปสู่การค้นพบข้อปัญหาอื่น ๆ ที่ทำให้การศึกษาวิจัยลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการสัมภาษณ์ตามบริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ที่สถานศึกษาดังอยู่ โดยจะให้ความสำคัญกับสถานศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่โดยรอบที่ค่อนข้างชัดเจนและภายในโรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีการนำไปสู่การปฏิบัติ จำนวนครูและเจ้าหน้าที่ที่สัมภาษณ์จะเลือกแบบตัวต่อตัวจะไม่เกิน 10 คน เพื่อความเหมาะสมของการทำการวิจัย ลักษณะของการสัมภาษณ์จะเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อไม่รบกวนเวลาของผู้ให้สัมภาษณ์มากเกินไป และในขณะเดียวกันก็สามารถควบคุมหัวข้อและขอบเขตการสนทนาได้

4) การประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละภาค (Workshop) ผู้วิจัยได้จัดการประชุมกลุ่มในแต่ละภาคของประเทศไทยทั้ง 4 ภาคคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ผู้เข้าร่วมประชุมคือ ครูผู้สอนหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศูนย์อาชีวศึกษาในสถานศึกษาของแต่ละภาค คัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมโดยอาศัยโอกาส ความสะดวกและความสมัครใจของผู้เข้าร่วม วัตถุประสงค์ของการจัดประชุมคือเพื่อซักถามข้อสงสัยของผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ของโรงเรียน โดยเฉพาะนโยบายเกี่ยวกับอาเซียน นโยบายเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมภายในโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมและอาเซียนภายในสถานศึกษา ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่แต่ละสถานศึกษาประสบมา ทั้งปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จเป็นโอกาสที่ครู-อาจารย์และเจ้าหน้าที่ได้แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่ตนเองเผชิญ พร้อมๆ กับการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากครู-อาจารย์ที่เป็นผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่นๆ ด้วย

4.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยนำเอาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งสามส่วนคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview), การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่สืบค้นและรวบรวมจากหนังสือ วารสาร งานวิจัยเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง สารสนเทศ และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาการนำนโยบายไปปฏิบัติ การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกสารหรือสิ่งสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) หลังจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ต่อมาผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ตีความถ้อยคำ สิ่งที่ได้ถูกสัมภาษณ์พยายามสื่อ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทั้งข้อมูลในเชิงบวกและในเชิงลบ มาสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นผลการศึกษา

5. ผลการศึกษา

5.1 นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโครงการ Spirit of ASEAN

การที่โรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN ตั้งขึ้นเพื่อตอบรับกับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนทำให้ทางสพฐ.ได้กำหนดเกณฑ์ของโรงเรียนดังกล่าวไว้ว่า ต้องเป็นโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียน เน้นภาษาอังกฤษ พหุวัฒนธรรม ภาษาเพื่อนบ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตอบสนองกับการเรียนรู้และเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของเยาวชนอาเซียนต่อไปในอนาคต ซึ่งการเรียนการสอนดังกล่าวจะเป็นกลไกและเครื่องมือในการเรียนรู้เรื่องความแตกต่างหลากหลายในสังคมโลกซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้ในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อไป นโยบายในการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมปรากฏให้เห็นดังต่อไปนี้คือ

1) การเรียนการสอนตามหลักสูตรอาเซียน เมื่อเริ่มต้นโครงการ Spirit of ASEAN หลาย ๆ โรงเรียนประสบปัญหาไม่เข้าใจในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรอาเซียน และยังไม่มีการจำกัดความว่า หลักสูตรอาเซียนคืออะไร แนวนโยบายที่ทางสพฐ.กำหนดในช่วงแรกยังคงค่อนข้างคลุมเครือไม่ชัดเจน โรงเรียนประสบปัญหาว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้จะเป็นในรูปแบบของรายวิชาแยกออกมาต่างหากหรือบูรณาการเนื้อหาเข้าไปในกลุ่มสาระอื่นๆ เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นจึงได้มีการประชุมตกลงกันระหว่างสพฐ. และโรงเรียนในโครงการ โดยสพฐ.ได้เสนอทางเลือกให้กับโรงเรียน โดยโรงเรียนสามารถที่จะจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือสามารถนำความรู้เกี่ยวกับอาเซียนไปบูรณาการกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสพฐ.ให้สิทธิแก่โรงเรียนในการตัดสินใจเลือกตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามปัญหานี้ได้รับการแก้ไขเมื่อรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของชาติสมาชิกอาเซียนได้ตกลงร่วมกันว่าจะนำคู่มือหลักสูตรอาเซียนหรือ ASEAN Curriculum Sourcebook ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของแต่ละประเทศ ตามบริบทและความพร้อมของแต่ละประเทศเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน และสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน ถือเป็นหลักสูตรแกนกลางของอาเซียนภายใต้ปรัชญาขั้นพื้นฐานการไม่แทรกแซงสิทธิมนุษยชน ยกระดับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของอาเซียนเพื่อการแข่งขันกับกลุ่มประเทศหรือภูมิภาคอื่นและเพื่อให้เยาวชนอาเซียนมีบริบทของการอยู่ร่วมกันให้คุณค่าและคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอาเซียน ค้นหาวិถีทางที่พลเมืองอาเซียนดำรงชีวิต

และปรับตัวเข้ากับความเป็นจริงและแสวงหาโอกาสท่ามกลางความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งเพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่อาเซียนจะต้องดำเนินการและคำนึงถึงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การนำหลักสูตร ASEAN Curriculum Sourcebook ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนก็ทำให้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการพูดถึงมากขึ้น การบูรณาการความรู้ ASEAN Curriculum Sourcebook มักนำโดยกลุ่มสาระสังคมศึกษา ดังนั้นก่อนที่จะกระทรวงศึกษาธิการอาเซียนจะจัดการประชุมเพื่อทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนที่เรียกว่า ASEAN Curriculum Sourcebook เพื่อตอบสนองกับนโยบายดังกล่าวหลายๆโรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรอาเซียนของสถานศึกษาของตนขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โดยผ่านการประชุมร่วมกันของครูทุก ๆ กลุ่มสาระเพื่อวิเคราะห์และตกลงกันว่าในแต่ละระดับชั้น นักเรียนจำเป็นต้องรู้อะไร เป้าประสงค์และผลสัมฤทธิ์ของแต่ละระดับชั้นคืออะไร อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาในการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนมีมาก่อนแล้วเพียงแต่ไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน จากการสัมภาษณ์พบว่า เกิดการบูรณาการในเนื้อหาของรายวิชาอาเซียนเข้ากับหลายๆ กลุ่มสาระ เช่น ในโรงเรียน Buffer School วิชาคณิตศาสตร์จะมีการบูรณาการโดยให้นักเรียนนับเลขเป็นภาษาในประเทศอาเซียนที่โรงเรียนเลือกสอน ในวิชาภาษาอังกฤษก็จะมีเพิ่มเติมการทักทายภาษาต่าง ๆ ของประเทศในอาเซียน และมีการแทรกการเรียนการสอนทางด้านวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ เป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่วิชาศิลปะก็จะเป็นการวาดภาพตามจินตนาการเกี่ยวกับประเทศต่างๆ วิชาคณิตศาสตร์ให้นักเรียนลองคิดเลขโดยการแปลงสกุลเงินเพื่อนบ้านเป็นเงินบาทไทย วิทยาศาสตร์ก็มีการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชพันธุ์ในประเทศอาเซียนถือเป็นการบูรณาการที่ทำให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกเหนือจากเรื่องของสัญลักษณ์อาเซียนต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ประจำชาติหรือสีของธงชาติ การเรียนรู้ผ่านหลักสูตรอาเซียนจึงเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

2) การเรียนภาษาอังกฤษ จากการที่กฎบัตรอาเซียนมีการบัญญัติว่า "The working language of ASEAN shall be English" คือ ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเป็นเสมือนเครื่องมือในการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยสร้างทักษะการเชื่อมโยงกับโลก นอกจากนี้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษยังมีส่วนช่วยในการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ให้มากขึ้น กรณีที่ไม่มีความรู้ในภาษาพื้นเมืองหรือภาษาถิ่นนั้นๆ ทำให้สับสน เล็งเห็นความจำเป็นว่า ภาษาอังกฤษจะกลายเป็นภาษาที่สองของชาวอาเซียนเคียงคู่กับภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศ ทุกโรงเรียนยึดหลักตามมาตรฐาน

สากลที่ต้องเปิดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศหลัก นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทุกแผนทุกห้องทุกชั้นทุกเทอม โรงเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะโรงเรียนประเภท Sister School ซึ่งมักเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดขนาดใหญ่ มีการจัดการเรียนการสอนในโปรแกรมภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารให้กับนักเรียน หลายๆ โรงเรียนมีนโยบายที่จะให้ครูสอนภาษาอังกฤษที่มาจากประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนเด็กให้มากกว่าเดิมเพราะจะช่วยทำให้นักเรียนเกิดความกล้าที่จะพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น การเรียนภาษาอังกฤษในทัศนะของครูถือเป็นการช่วยทำให้เกิดการเปิดใจในการเรียนรู้สิ่งที่แตกต่างจากเดิม ครูหลาย ๆ คนยอมรับว่าการรู้ภาษาอังกฤษทำให้อยากที่จะเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างของชาติตะวันตกหรือชาติอื่น ๆ ตามไปด้วย

3) พหุวัฒนธรรม จุดเน้นการดำเนินงานของสพฐ.ข้อที่ 8 “นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมพหุวัฒนธรรม” ภายใต้กรอบเนื้อหาในการเรียนรู้ที่สำคัญตามที่ปรากฏใน ASEAN Curriculum Sourcebook ได้แก่ (จันทรา ดันติพงษ์ศานุกรักษ์ และชยพร กระต่ายทอง, 2556) 1) ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน (Knowing ASEAN) การเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน (โครงสร้างสมรรถภาพความมุ่งประสงค์ และแนวทางปฏิบัติ) และการสำรวจลักษณะที่สำคัญความสำเร็จและสิ่งท้าทายในอนาคต 2) การเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์และความหลากหลาย (Valuing Identity and Diversity) การสำรวจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและความเชื่อการตระหนักรู้และชื่นชมในความแข็งแกร่งซึ่งมีอยู่ในความเหมือนของประชาชน (รายบุคคลหรือกลุ่ม) เช่นเดียวกับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในกรอบเนื้อหาที่ครอบคลุมความคิดรวบยอดที่คงทน 3) การเชื่อมโยงโลกและท้องถิ่น (Connecting Global and Local) การสำรวจประเด็นของท้องถิ่นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนา และแนวโน้มของโลกอย่างไร และเหตุการณ์ในท้องถิ่นในอาเซียนส่งผลต่อสภาพการณ์ของโลกอย่างไร 4) การส่งเสริมความเสมอภาคและยุติธรรม (Promoting Equity and Justice) การส่งเสริมหลักการของความเสมอภาค และความยุติธรรม และให้เครื่องมือและข้อมูลแก่ผู้เรียน (ทางวิทยาศาสตร์ ทางการเมืองและหลักปรัชญา) เพื่อใช้วิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนและสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม 5) การทำงานร่วมกันเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน (Working Together for a Sustainable Future): การตระหนักถึงความกดดันที่เกิดจากทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดและการเพิ่มจำนวนประชากรและผลกระทบต่อความยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันภายในชุมชน และนอกชุมชน

เพื่อให้สร้างอนาคตที่มั่นคงสันติสุขและยั่งยืนของอาเซียน จากกรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้ครูต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ภายใต้กรอบแนวคิดตามคู่มือหลักสูตรอาเซียนวางไว้ และต้องพยายามถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักเชื่อมโยงด้วย บ่อยครั้งที่ครูมักจะมีการสอดแทรกประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวของครูที่เดินทางไปยังประเทศในอาเซียนเข้าไปในเนื้อหาการเรียนการสอนซึ่งมีส่วนในการปรับทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อกลุ่มประเทศดังกล่าว

4) ภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน ตามหลักการของโรงเรียน Spirit of ASEAN ประเภท Buffer School จะต้องมีการสอนภาษาอาเซียน หลักการพื้นฐานในการเลือกภาษาให้นักเรียนคือ ความสะดวกและภูมิศาสตร์ที่ตั้งของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนต้องเลือกสอนภาษาที่คิดว่า นักเรียนจะได้ประโยชน์สูงสุดและคาดหวังว่าจะสามารถนำไปใช้สื่อสารได้จริง แม้ว่าสพฐ. จะเน้นการเรียนการสอนภาษาอาเซียนให้กับนักเรียน แต่ครูในโรงเรียนก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะเรียนภาษาเหล่านี้ได้ เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรมงานวันอาเซียน หรือกิจกรรมหน้าเสาธงที่ให้นักเรียนฝึกพูดภาษาอาเซียน ทำให้ครูต้องมีส่วนร่วมไปโดยปริยาย ครูหลายคนยอมรับว่า การที่โรงเรียนสอนภาษาอาเซียนทำให้ตนมีความรู้สึกอยากจะเรียนและพยายามหาความรู้เกี่ยวกับประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น

5) เน้นเทคโนโลยี ในการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ ครูพยายามที่จะสร้างสิ่งที่เป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง สื่อจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ไวขึ้น บางครั้งการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างอ่านจากหนังสือเพียงอย่างเดียวไม่ได้ การเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นการช่วยเปิดโลกทัศน์และเป็นสิ่งที่หลาย ๆ โรงเรียนคาดหวัง จะใช้เป็นช่องทางในการนำเสนอความรู้ของตน โดยทำเป็นแหล่งเรียนรู้และนำไปสู่การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ การขยายตัวของสื่อเทคโนโลยีมีส่วนที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะกับการเรียนการสอนผ่านระบบเทคโนโลยีต่างๆ เกิดความสัมพันธ์อันมีมิตรระหว่างโรงเรียนในประเทศสมาชิก รวมถึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม เช่น อาหาร การแสดง เป็นต้น

คณะผู้วิจัยพบว่า นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมถูกกำหนดมาอยู่ภายใต้เกณฑ์ของสพฐ. ที่วางไว้ภายใต้กรอบของคู่มือหลักสูตรอาเซียน จากการสัมภาษณ์ครูอาจารย์ในสถานศึกษาสามารถสรุปผลได้ว่า การที่ต้องสอนวิชาเกี่ยวกับอาเซียนนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ของครูในเรื่องที่แตกต่างไปจากเดิม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ ของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการเรียนภาษาหรือแม้กระทั่งการที่โรงเรียนต้องจ้างครูต่างชาติเข้ามาสอนก็ทำให้ ครูหลาย ๆ คนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการอยู่ร่วมกับคนที่แตกต่างได้ดีขึ้น นอกจากนี้การส่งเสริมความรู้อาเซียนดังกล่าวยังทำให้ครูเกิดความรู้สึก

ในการมองประเทศอื่น ๆ อย่างเข้าใจมากขึ้นและพยายามปรับทัศนคติของตน แม้ว่าไม่อาจจะลดอคติไปได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยครูส่วนใหญ่ยอมรับว่า มีทัศนคติที่ดีขึ้นกว่าเดิม

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนและการประยุกต์ใช้ของครูในโรงเรียนโครงการ Spirit of ASEAN

ปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายและการประยุกต์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้นควรคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้

1) หลักการและแนวทฤษฎีของวิชาที่ทำการสอน (Approach) ในที่นี้กระบวนกรเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ครูต้องเข้าใจและถ่ายทอดให้กับนักเรียน ครูต้องบูรณาการเนื้อหาวัฒนธรรมของนักเรียนเข้าไปในวิชาต่างๆ การที่ครูผู้สอนยังคงสอนวิชาต่างๆ เหมือนที่เคยสอนมา ขณะเดียวกันก็นำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ มาสอดแทรกบูรณาการในเนื้อหาเดิมที่กำลังสอนอยู่โดยครูอาจนำเรื่องราวเกี่ยวกับ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต งานศิลปะหรือสถาปัตยกรรมของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในห้องเรียนในโรงเรียนหรือในชุมชนมายกตัวอย่าง มาอภิปรายร่วมกันซึ่งวิธีการนี้ นอกจากจะเหมาะสมกับการสอนวิชาทางด้านภาษาและสังคมศึกษาแล้วยังสามารถสอดแทรกในวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้อีกด้วย เช่น การสอดแทรกประวัติของชาวต่างชาติที่ริเริ่มประดิษฐ์คิดค้นหรือพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในขณะที่สอนหัวข้อประวัตินักวิทยาศาสตร์สำคัญของโลก เป็นต้น การจัดงานหรือจัดกิจกรรมต่างๆก็พยายามที่จะให้สอดคล้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน เช่น การแต่งกายชุดประจำชาติของชาติสมาชิก

2) วิธีการสอน (Method of Teaching) ครูต้องใช้วิธีการสอนให้นักเรียนตระหนักรู้ว่า สถานที่ที่นักเรียนอาศัยอยู่จะเชื่อมโยงกับโลกมากขึ้น ทำให้นักเรียนต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เมื่อนักเรียนละเอียดในจุดนี้อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ นักเรียนจะสามารถพัฒนาความชื่นชมต่อคนกลุ่มอื่น ๆ ได้ กิจกรรมและการวางแผนทางของครูจะมีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนอาจจะเริ่มจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอก่อนจะขยายเป็นระดับประเทศ

3) เทคนิคการสอน (Techniques of Teaching) ครูจะต้องส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นใฝ่รู้เพื่ออยู่บนพื้นฐานของการเรียนในแบบคิดวิเคราะห์และประเมินผลในสิ่งที่ทำ นักเรียนควรเริ่มที่จะมีการเรียนรู้โดยการคิดตั้งคำถามเพื่อวิเคราะห์

หรือวิพากษ์มากกว่าที่จะรับฟังข้อมูลโดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ สิ่งที่ครูทำได้คือการตั้งเป้าหมายการดำเนินงานในการพัฒนาความรู้ของนักเรียน ประเมินความสามารถใช้ผลสะท้อนจากนักเรียนและการวางกลยุทธ์ในการสอน เช่น ครูคอยสังเกตรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนเมื่อมีอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ว่าพัฒนาขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ หรือให้นักเรียนจับคู่กันเพื่อดูว่าการะบวนการในการรับหรือประมวลผลของข้อมูลของนักเรียนดีขึ้นหรือไม่ ดังนั้นสิ่งสำคัญคือครูต้องสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ในแบบตั้งคำถามและให้นักเรียนสามารถตั้งคำถามในสิ่งต่างๆ หรือถามเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมถึงครูได้เช่นครูนำรูปภาพบ้านของชาวเวียดนามที่มักจะมียางรถยนต์ กระสอบทราย วางไว้บนหลังคาและให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ว่ามาจากสาเหตุใด การเห็นจากภาพถ่ายจะทำให้นักเรียนเข้าใจมากกว่าการพูดโดยไม่เห็นภาพ

4) หลักสูตร (Curriculum) หลักสูตรที่สอนต้องให้เกิดความเสมอภาค ไม่ลำเอียงไปที่กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ถึงกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีความแตกต่าง นอกจากนี้ครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบไม่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการรับผิดชอบต่อสังคมด้วยซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์นโยบายและการปฏิบัติในสังคมและจะเกิดความรับผิดชอบต่อจะทำให้นักเรียนต่อสู้กับความอยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมได้ สอนให้นักเรียนอย่าคิดแต่เพียงว่าตนได้อะไร แต่ให้คิดว่ารอบข้างหรือสังคมจะได้อะไรจากสิ่งที่เราคิด ครูต้องสอนนักเรียนให้เข้าใจในเรื่องนี้โดยย้ำว่าเราเป็นพลเมืองของโลกเพื่อส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึก กิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนคือ ครูอาจให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงนักการเมืองหรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ในประเด็นที่เป็นปัญหาสังคมในขณะนั้นหรือการให้เด็กเข้าไปเห็นภาพของผู้ด้อยโอกาสทางสังคม (Richards, Ayanna and Timothy, 2007) หรือการเข้าร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิต่าง ๆ ด้วยจิตอาสา

5) สื่อการเรียนการสอนอุปกรณ์การสอน (Teaching Materials) ครูควรใช้สื่อการสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น รูปภาพประกอบในหนังสือเรียนไม่ควรแสดงให้เห็นภาพเพียงด้านเดียวควรแสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ผู้สอนต้องเสริมโดยการใช้อยู่ข้อมูลที่หลากหลายเพื่อเอื้อต่อกลุ่มนักเรียนที่มีภูมิหลังที่แตกต่าง ที่สำคัญคือนักเรียนจะเรียนรู้และคุ้นเคยกับวิธีการสอนที่อนุญาตให้คิดต่างได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ประเด็นการสอนในเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้สื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ เช่น เรื่องราวความเกลียดชังระหว่างเผ่าพันธุ์

ดังนั้นถ้าครูขาดองค์ความรู้และกระบวนการทางอารมณ์ ครูก็จะขาดการตอบสนองทางวัฒนธรรมทำให้นักเรียนไม่มีพื้นฐานความรู้ดังกล่าว นอกจากนี้ครูซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของมิติบุคคล ครูควรเริ่มจากการตรวจสอบทัศนคติและความเชื่อของตนและคนอื่น ๆ การทำเช่นนี้ทำให้ครูเริ่มต้นค้นพบที่จะตระหนักในความแตกต่างของคนอื่นและสามารถต่อต้านอคติซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิดของครูได้ (Villegas & Lucas, 2002) เพราะครูจะต้องมีความสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้ปกครอง ดังนั้นครูจะต้องไม่มีความรู้สึกเชิงลบใด ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมภาษาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ในหลาย ๆ ครั้งครูจะต้องมีการทบทวนต่อความคิดที่อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของนักเรียนหรือครอบครัวที่มีต่อคนบางกลุ่มที่ออกมาในแนวเหยียดผิว แต่เมื่อครูมีความคิดว่าจะกำจัดอคติดังกล่าวของตนเองก็จะช่วยในการสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและการยอมรับสำหรับนักเรียนและครอบครัวของพวกเขาส่งผลต่อนักเรียนที่มีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จมากขึ้นเช่นเดียวกัน (Richards, Ayanna and Timothy, 2007: 5) ดังนั้น ครูจะต้องเรียนรู้ที่จะไฝ่รู้ เรียนรู้ที่จะปฏิบัติและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ที่จะเป็น ทั้งสามองค์ประกอบนี้เป็นคุณลักษณะเฉพาะด้านปัจเจกชนที่จะช่วยส่งเสริมให้ปัจจัยด้านการเรียนการสอนในเรื่องการประยุกต์ใช้นโยบายความหลากหลายทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ

5.3 แนวทางในการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายวัฒนธรรมของอาเซียนในด้านการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่จะช่วยให้การประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จในด้านการเรียนการสอนคือ

- 1) ครูต้องเป็นผู้ที่ไฝ่รู้อยู่เสมอ การเข้าร่วมอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของครูจะช่วยให้ครูมีวิสัยทัศน์และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องของอาเซียนในระดับดี แต่จากผลการวิจัยพบว่า ถ้าในชั้นตระหนักซึ่งถือเป็นขั้นกว่านั้นยังถือว่า ครูส่วนใหญ่ต้องพัฒนาให้มากขึ้น

- 2) การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับเชื้อชาติ วัฒนธรรมในวิชาต่าง ๆ ซึ่งการบูรณาการดังกล่าว ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความหลากหลายคือ ครูผู้สอนสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ประวัติความเป็นมา ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีการดำรงชีวิต สถาปัตยกรรมหรือศิลปะด้านอื่นๆ การสอดแทรกความรู้ดังกล่าว จากผลการวิจัยพบว่า ทำให้นักเรียนเริ่มเปิดรับกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้นและมองว่าความแตกต่างกันบนโลก

เป็นเรื่องปกติ ในขณะที่ครูก็จะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ควบคู่ไปกับวัฒนธรรมให้กับนักเรียน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ถ้าโรงเรียนไม่มีการตรวจสอบทำให้ไม่ทราบได้เลยว่า ผู้สอนมีการบูรณาการเนื้อหาเหล่านั้นลงไปหรือไม่

3) การสร้างความรู้ใหม่ ถือเป็นปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการคิดของนักเรียน ปัจจัยเช่นนี้ทำให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ความแตกต่างได้ด้วยตนเอง โดยมีการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ นำไปสู่การแสวงหาความรู้อื่น ๆ ตามมาเท่ากับเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเปิดโลกทัศน์ของนักเรียน โดยเฉพาะกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนได้เข้าถึงชุมชนของตนมากขึ้น ทำให้นักเรียนเข้าใจธรรมชาติในการมองโลก การพบคนที่แตกต่างหลากหลายภายในชุมชนของตนช่วยสร้างความเห็นใจในผู้อื่นที่มีเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมแตกต่างจากตน ในขณะที่ครูก็จะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สอนกลายเป็นผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนการสอนใหม่ ทำให้ครูไม่หยุดนิ่ง และต้องเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นไปของโลก ถือเป็นการเรียนรู้ในเรื่องความแตกต่างหลากหลายของโลกไปโดยปริยาย

4) การลดอคติ เป็นปัจจัยสำคัญในด้านการเรียนการสอนที่ครูมีส่วนในการปรับทัศนคติในเชิงอคติของนักเรียน ซึ่งอคติบางประการเป็นผลจากการสะท้อนถึงเจตคติของผู้ปกครองหรือชุมชน รวมถึงสื่อต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปไม่มีความเชื่อว่า เด็กส่วนใหญ่ที่เข้าโรงเรียนจะมีทัศนคติต่อเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมอื่นๆ ในทางลบ ดังนั้นครูมีบทบาทในการปลูกฝังทัศนคติที่ดีทางเชื้อชาติหรือความแตกต่าง ช่วยลดอคติ การที่นักเรียนไม่มีอคติจะช่วยก่อให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น

5) การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม ครูมีหน้าที่ในการปรับวิธีการสอนที่จะเอื้ออำนวย สนับสนุนให้นักเรียนกลุ่มเชื้อชาติวัฒนธรรมในชั้นเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนโดยเท่าเทียมกัน ปลูกฝังความคิดในการให้ความเสมอภาคแก่นักเรียน ปฏิบัติกับนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน สนับสนุนให้นักเรียนทุกคนโดยการส่งเสริมให้นักเรียนจากกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชั้นเรียนและในโรงเรียนอย่างทั่วถึงซึ่งการที่ครูจะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มต่าง ๆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคน ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมภาษา ค่านิยมและแบบแผนการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นของตนเป็นอย่างดี การทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการคลุกคลีกับนักเรียนที่มีเพศและความสามารถต่างกันให้อยู่กลุ่มเดียวกันทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นได้เรียนรู้อุปนิสัยใจคอของคนต่าง

6) การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนของครูต้องเอื้ออำนวยให้นักเรียนที่มาจากต่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมีเจตคติที่ดีต่อกัน นักเรียนต่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมักจะทำกิจกรรมเฉพาะในกลุ่มของตนไม่ยอมรับเพื่อนจากต่างวัฒนธรรมและนำไปสู่การเกิดอคติต่อกันในที่สุด ดังนั้นครูพยายามหากิจกรรมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วม การได้รางวัลหรือไม่ ไม่ใช่สาระสำคัญเท่ากับหลักในการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากผู้สอน ครูสามารถเป็นแบบอย่างแสดงให้เห็นถึงความเป็นยูติธรรมและเตือนนักเรียนว่าความแตกต่างกันถือเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ครูผู้สอนจำเป็นต้องวิเคราะห์พฤติกรรมและรูปแบบการสื่อสารของนักเรียน วิธีที่ช่วยส่งเสริมคือการนำเด็กที่มีความด้อยในด้านต่าง ๆ และเด่นในด้านต่าง ๆ มาทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาในส่วนที่ด้อยของแต่ละคนให้ดีขึ้นด้วยผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม มีการปรึกษาหารือกันระหว่างเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของตัวเด็กเอง เช่น เด็กบางคนอาจจะด้อยในเรื่องของภาษา แต่ผลงานด้านศิลปะโดดเด่น เมื่อเด็กทำงานร่วมกันก็จะทำให้เกิดการกล้าแสดงออกมากขึ้นและได้รับความรู้เพิ่มเติม

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ครูส่วนใหญ่มีระดับในการรับรู้เรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับหนึ่งบวกกับกรอบแนวคิดในเรื่องของการนำเอาหลักสูตรอาเซียนมาใช้ในโรงเรียนซึ่งหลักสูตรนี้ส่งเสริมการเรียนรู้และการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ทำให้ในทัศนะของครูเรื่องพหุวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม จำเป็นต้องใส่ใจให้มากขึ้น อีกทั้งจากบริบทของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งนำไปสู่การหลั่งไหลของผู้คนที่มาจากชาติสมาชิกต่าง ๆ ทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามในทัศนะของครูจำนวนไม่น้อยมองว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศไทยนั้นมีมาอย่างช้านาน หลาย ๆ คนมีประสบการณ์โดยตรงจากการอาศัยร่วมกับกลุ่มคนที่หลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม แต่ด้วยนิสัยของคนไทยที่มีการประนีประนอมค่อนข้างมาก เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ รู้จักปรับตัวและเลือกรับวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับตน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ทำให้ครูมองว่า การเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในไทยนั้นสามารถที่จะพัฒนาให้เพิ่มมากขึ้นไปได้อีก อย่างไรก็ตามครูเห็นด้วยกับกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความรู้ด้านพหุ

วัฒนธรรมอย่างจริงจัง เช่น กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือพฤติกรรมที่แสดงออก สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดถึงความเข้าใจกับสภาพพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างมาก หลักสูตรที่เน้นพหุวัฒนธรรม ครูหลาย ๆ คนยอมรับว่า เรื่องพหุวัฒนธรรมในการเรียนการสอนถือเป็นเรื่องใหม่ ไม่เคยได้รับสารหรือมีการพูดถึงอย่างจริงจัง แม้ว่าในบางโรงเรียนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่มากก็ตาม บางโรงเรียนรู้ว่า มีความหลากหลายแต่บางครั้งหลงลืมเพราะความเคยชิน การเรียนการสอนโดยเน้นพหุวัฒนธรรมจึงอาจต้องใช้เวลา ครูบางคนต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้พอสมควร

อย่างไรก็ตามมีปัจจัยบางประการที่ทำให้การดำเนินงานในการส่งเสริมการประยุกต์เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาปัจจุบันประสบปัญหา ผู้วิจัยสรุปออกมาได้ 5 ประเด็นดังนี้คือ

1) ด้านนโยบาย ผลการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN พบว่า จุดมุ่งหมายของโครงการคือ การสร้างความพร้อมให้นักเรียนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เสี่ยงสะท้อนจากครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับศูนย์อาเซียนมองว่าการดำเนินงานของโรงเรียนต่าง ๆ ยังถือว่าอยู่ในช่วงล้มลุกคลุกคลาน มีการเสนอแนะให้บุคลากรที่ทำงานในศูนย์อาเซียนควรมีการกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจนในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการสร้างคู่มือการปฏิบัติงานขึ้นมาให้หัวหน้าศูนย์อาเซียนเพื่อให้งานดำเนินเป็นไปในกรอบทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน เรื่องการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและมีกรอบในการปฏิบัติจะทำให้ครูซึ่งอยู่ในฐานะผู้ปฏิบัติสามารถที่จะนำนโยบายในเรื่องการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากสภาพการณ์ปัจจุบัน แม้ว่าทุกฝ่าย ๆ ที่เกี่ยวข้องพยายามที่จะช่วยกันส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอาเซียนซึ่งการส่งเสริมความรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่จะก่อให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ดีต่อไป ตราบใดที่นโยบายที่มาจากเบื้องบนหรือผู้บังคับบัญชายังไม่ชัดเจน ครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติก็ประสบปัญหา

2) ด้านงบประมาณ ผลการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องงบประมาณ โดยเฉพาะกับครู ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน การขาดงบประมาณกระทบกระเทือนโดยตรงกับการจ้างครูอัตราจ้างซึ่งโรงเรียนจ้างมาสอนในวิชาภาษาต่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะภาษาอาเซียน ปัจจุบันโครงการไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทาง สพฐ. แล้วทำให้โรงเรียนต้องหางบประมาณมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างครูเหล่านี้แทน โรงเรียนแก้ไข

ปัญหาโดยการเก็บเงินเพิ่มจากผู้ปกครองซึ่งในหลาย ๆ โรงเรียนผู้ปกครองยินดีที่จะช่วย แต่บางโรงเรียนก็ประสบปัญหาเพราะผู้ปกครองมีรายได้น้อยเกินไป ก็เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องหาทางแก้ไขต่อไป ครูส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของทั้งตัวผู้สอนและผู้เรียน เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านภาษา ในบางโรงเรียนครูไทยที่ได้เรียนภาษาอาเซียน เช่น พม่า ลาว กัมพูชา ยอมรับว่า เมื่อเรียนภาษาแล้ว ทำให้เปลี่ยนมุมมองของตน มองในมุมที่เป็นมิตรมากขึ้น จากเดิมที่อาจจะเคยมีความรู้สึกว่า ประเทศเหล่านั้นอยู่ในสถานะต่ำกว่าไทย

3) ด้านหลักสูตร ผลการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN พบว่า แม้จะมี ASEAN Curriculum Sourcebook ออกมาและทาง สพฐ. ก็ได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อจะให้เกิดการนำคู่มือนี้ไปประยุกต์ใช้ให้มากที่สุด แต่ในทัศนะของครูส่วนใหญ่ยังมองว่า ถ้าอยากให้การเรียนรู้นั้นในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ที่ออกแบบมาจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติได้ตรงเป้าหมาย ในด้านหลักสูตรพบว่า ครูทั้งหมดยึดหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการในการสอน มีการสอดแทรก ASEAN Curriculum Sourcebook เข้าไปบ้างแต่ยังไม่เพียงพอ เพราะหลักสูตรแกนกลางให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางเชื้อชาติวัฒนธรรมของผู้เรียนค่อนข้างน้อย แม้ว่าผู้สอนจะมีการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์หรือการสอดแทรกเกร็ดความรู้ในด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน แต่ส่วนใหญ่มองว่ายังไม่เพียงพอ ควรจัดให้มีการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นมา โดยเฉพาะกับวัฒนธรรมร่วมหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง การเรียนรู้ในเรื่องวัฒนธรรมเป็นการช่วยให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับโลกในปัจจุบันแล้ว ครูยังมองว่า มีผลต่อการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเป็นพลเมืองของสังคมโลกได้อย่างมั่นคงและเข้าใจถึงความแตกต่างที่เป็นธรรมชาติของโลกได้เป็นอย่างดี เพราะเกิดการเสริมสร้างการตระหนักรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น แต่หากครูไม่มีความเข้าใจในเรื่องพหุวัฒนธรรมก็จะเกิดการถ่ายทอดความรู้ผิด ๆ ให้กับนักเรียน

4) ด้านการเรียนการสอน เรื่องของภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารที่ควรจะมีการหาแนวทางที่จะเลือกใช้ภาษาในการสื่อสารที่แนวทางกลางโดยที่ไม่ต้องไม่ยึดโยงกับภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ที่เด็กอาจจะไม่ได้ใช้ แล้วหันมามองในรูปของการใช้ภาษาถิ่นเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อทำให้เด็กมีความเข้าใจในการเนื้อหาวิชาที่เรียนมากขึ้น และยังทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในภาษาถิ่นที่เขาใช้อยู่ว่ามีความสำคัญและเขาได้ใช้ประโยชน์จริงในภาษานั้น ๆ ซึ่งควรมีการส่งเสริม เห็นได้จากปัจจุบันยูเนสโกได้รณรงค์

ให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาถิ่นของแต่ละชุมชนควบคู่กับภาษาราชการ ดังนั้นการใช้ภาษาถิ่นเข้ามาในการเรียนการสอน หลายๆ คนมองว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ก็ต้องสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน หากครูมีความเข้าใจในเรื่องพฤติกรรมที่เป็นผลจากวัฒนธรรมที่แตกต่างจะช่วยทำให้การจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จมากขึ้น

5) ด้านบุคลากร การขาดความต่อเนื่องของบุคลากรในที่นี้ทั้งครูผู้ปฏิบัติการและผู้บริหาร มีการสับเปลี่ยนกันตลอดเวลา ครูผู้ช่วย 2-3 ปี ก็ย้ายโรงเรียน ซึ่งครูกำลังเก็บสะสมประสบการณ์ได้ก็ต้องย้ายโรงเรียน การพัฒนาครูรุ่นใหม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความจำเป็น โดยเฉพาะการฝึกฝนให้ครูรุ่นใหม่มีคุณลักษณะความเป็นครู มีขีดความสามารถทางภาษาและความรู้ความเข้าใจเรื่องของอาเซียน ทั้งสามส่วนควรจะต้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งคุณลักษณะของคนที่จะเป็นครู จะต้องเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีจิตอาสา และมีจิตวิญญาณความเป็นครู ไม่มีการแบ่งแยกนักเรียนแม้ว่านักเรียนจะมีความแตกต่าง ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลมีส่วนสำคัญเช่นกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการกำหนดนโยบายที่แน่นอนจากทางกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรให้เกิดความตระหนักรู้ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ครู - อาจารย์หลายคนอยากให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะการจัดการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งจะช่วยทำให้การประยุกต์ใช้นโยบายสำเร็จยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อครูและผู้บริหาร ครูและผู้บริหารต้องมีการปรับทัศนคติและเพิ่มการตระหนักรู้ของตนเองให้พร้อมรับมือกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะให้นโยบายพหุวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเอื้อในการจัดการสภาพแวดล้อมของตนให้พร้อมกับการเข้ามาของวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการจัดการทดสอบประเมินผลความรู้ของครูก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ASEAN Curriculum Sourcebook และวิจัยแยกในแต่ละภาคของประเทศชัดเจนเพราะบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงประเด็นทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. 2552. แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน. <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/customize-20121218-094710-341214.pdf>. 5 มกราคม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน 2558. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษรา ชัยเหลืออยู่ไร. 2556. ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรม. http://61.19.238.229/dsdw2011/doc_pr/20130403161459.pdf. 11 พฤศจิกายน.
- จารุณี มณีกุล. 2551. การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จันทร์ดา ดันติพงศานุรักษ์ และชยพร กระต่ายทอง. 2557. แนวทางการนำ ASEAN Curriculum Sourcebook สู่การปฏิบัติ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. academic.obec.go.th/web/doc/d/919. 12 ธันวาคม
- เจลิยว เกื่อนเกา. 2554. การดำเนินงานเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนเครือข่ายศูนย์อาเซียนศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ชูพนิจ เกษมณี. 2547. การศึกษาพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: สถานการณ์และความเป็นไปได้. <https://www.gotoknow.org/posts/250376>. 20 พฤศจิกายน.
- จิตติมา อาพัทธนันท์. 2557. ศึกษาวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับ เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรม ในแบบเรียนไทย. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 9(1): 107-130.
- นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย. 2554. นโยบายพหุวัฒนธรรมในประเทศเยอรมันล้มเหลวโดยสิ้นเชิง. จดหมายข่าวศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน). 13(73): 6-10.
- ปองภพ ศรีนาคี. 2553. การจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน. จาก<https://www.gotoknow.org/posts/398380>. 10 กันยายน
- ภัครต์ สิริ. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามตัวแบบ

I AM READY ของหน่วยงานราชการบริหารส่วนภูมิภาค สังกัด กระทรวง
มหาดไทย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาณุวัฒน์ ศิวะสกุลราช. 2558. แนวคิดพื้นฐานพฤติกรรมมนุษย์. <http://www.geh2001.ssruc.ac.th/file.php/1/u1.pdf>. 8 มกราคม.

ภริตา โกเชก. 2548. การสื่อสารต่างวัฒนธรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของคนข้ามชาติ:
กรณีศึกษาชาวพม่าในจังหวัดพรมแดนประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนดุสิตบัณฑิต: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทย์ยา พรหมสุนทร. 2555. ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนต่อความสำคัญของปัญหา
สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี เด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลา. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2555. คู่มือการดำเนินโครงการพัฒนาสู่ประชาคม
อาเซียน (Spirit of ASEAN). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ. 2557. คู่มือหลักสูตรอาเซียน (ASEAN Curriculum
Sourcebook) ฉบับแปลเป็นภาษาไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

โอภาส เกาไศยาภรณ์. 2554. การพัฒนาเครือข่ายสังคมเชิงเสมือนสำหรับห้องเรียน
พหุวัฒนธรรมเพื่อการสร้างความรู้ และความตระหนักในคุณค่าทาง
วัฒนธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
ดุสิตบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Belkhir, Jean. 1995. "Multicultural education: Race, gender & class. Rethinking the
introductory textbook in the academic disciplines". **Race, Gender & Class**,
2(2):11-37.

Bodaar, Annemarie. 2008. **Cities and the "Multicultural State": Immigration,
Multi-Ethnic Neighborhoods, and the Socio-Spatial Negotiation of
Policy in the Netherlands**. Doctoral dissertation, Ohio State University.

Radtke, Frank-Olaf O. 2003. "Multiculturalism in Germany: Local management of
immigrants' social Inclusion". **International Journal on Multicultural
Societies**. 5(1): 55-76.

- Richards, Heraldo V.; and et.al. 2007. "Addressing Diversity in Schools: Culturally Responsive Pedagogy". **Teaching Exceptional Children**, 39, No. 3 : 64-68.
- Schiffman, Leon G. and Leslie Lazar Kanuk. 1987. **Consumer behavior (Third Edition)**. London : Prentice-Hall International.
- Sleeter, Christine E. and Carl A. Grant. 1994. **Making choices for multicultural education: Fives approaches to race, class, and gender**. NY: Macmillan
- Smith, Patriann. 2013. **Accomplishing the Goals of Multicultural Education Curriculum and Teaching Dialogue**. 15(1&2): 27-40.
- Shaun, Breslin. 2007. **Theorizing East Asian Regionalism(s): New Regionalism and Asia's Future(s)**. Advancing East Asian Regionalism. London: Routledge.
- The United Church of Canada. 2001. **Defining Multicultural, Cross-cultural, and Intercultural**. <http://www.unitedchurch.ca/files/Intercultural/multicultural-crosscultural-intercultural.pdf>. 26 December.
- UNESCO. 2007. **Advocacy kit for promoting multilingual education: Including the excluded**. Bangkok: UNESCO.
- UNESCO. 2003. **Education in a multilingual world UNESCO: education position paper**. Paris: UNESCO.
- Villegas, A. M. and Tamara L. 2007. **The Culturally Responsive Teacher Educational Leadership**. March: 28-33.